

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДІТЕЙ ЯК ВИД МАЙНОВИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СІМ'Ї: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ТА КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Бабенко А. М.

Стаття присвячена дослідженню питань ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, як виду майнових злочинів проти сім'ї. Доведено, що певна категорія батьків в силу певного переліку причин безвідповідально ставлять до виконання своїх встановлених законом матеріальних обов'язки щодо утримання дітей. Відносно таких осіб у сучасній практиці існують декілька видів відповідальності: цивільна, адміністративна, кримінальна та моральна. Кримінальна відповідальність є найбільш суворою із усіх перелічених і регламентується ст. 164 КК України - «Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей».

Встановлено, що цей вид кримінальних правопорушень є одними із найбільш розповсюджених та характеризується негативною динамікою. Вони складають більшу третину від усіх зареєстрованих злочинів зазначеної категорії. З 4483 кримінальних правопорушень, вчинених у 2023 році у сфері виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, 1591 або 35% становили ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Якщо у 2022 році їх було вчинено - 1028, то у 2023 році їх налічувалося - 1591 (+30%).

Доведено, що обставинами, які обумовлюють ці злочини є: війна у країні; руйнування житлової і промислової інфраструктури; високий рівень безробіття; низька заробітна платня; відсутність якісних умов для проживання людей; недоліки у роботі судових та правоохоронних органів; високий рівень вимушеної міграції населення; зниження кількості шлюбів; збільшення кількості розлучень та дітей, які виховуються у неповній родині; зниження рівня соціального захисту населення; зниження рівня моральності, послаблення родинних та сімейних зв'язків.

Обґрунтовано, що серед заходів вдосконалення системи протидії ухиленням від сплати аліментів на утримання дітей слід розглядати: заходи зі зменшення наслідків війни в Україні; здійснення заходів, спрямованих на покращення умов для фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку громадян, в тому числі і підростаючого покоління; створення сприятливого природного середовища для розвитку

сім'ї, батьківства та дитинства; вдосконалення нормативно-правового забезпечення соціального, економічного, ідеологічного й демографічного майбутнього нашого суспільства у поствійськовий період.

Ключові слова: ухилення від сплати аліментів, майнові злочини, корисливий мотив, діти, неповнолітні особи, детермінанти, кримінальні правопорушення, запобігання злочинам.

Babenko A. M. Child support evasion as a type of property crimes against the family: socio-legal and criminological dimensions

The article is devoted to the study of issues of evasion of the payment of alimony for the maintenance of children, as a type of property crime against the family. It has been proven that a certain category of parents, due to a certain list of reasons, are irresponsible in fulfilling their legally established financial obligations regarding the maintenance of children.

Regarding such persons in modern practice, there are several types of liability: civil, administrative, criminal and moral. Criminal responsibility is the most severe of all those listed and is regulated by Article 164 of the Criminal Code of Ukraine - "Evasion of payment of alimony for child maintenance".

It has been established that this type of criminal offense is one of the most widespread and is characterized by negative dynamics. They make up more than a third of all registered crimes of this category. Of the 4,483 criminal offenses committed in 2023 in the field of electoral, labor and other personal rights and freedoms of a person and citizen, 1,591 or 35% were evasion of child support payments. If in 2022 they were committed - 1028, then in 2023 there were - 1591 (+30%).

It has been proven that the circumstances leading to these crimes are: war in the country; destruction of residential and industrial infrastructure; high level of unemployment; low salary; lack of quality conditions for people to live; shortcomings in the work of judicial and law enforcement bodies; high level of forced population migration; decrease in the number of marriages; increase in the number of divorces and children raised in single-parent families; decrease in the level of social protection

© Бабенко А. М., 2024

of the population; lowering the level of morality, weakening family and family ties.

It is substantiated that among the measures to improve the system of combating evasion of payment of alimony for child maintenance, the following should be considered: measures to reduce the consequences of the war in Ukraine; implementation of measures aimed at improving the conditions for the physical, mental, social and spiritual development of citizens, including the younger generation; creation of a favorable natural environment for the development of family, parenthood and childhood; improvement of regulatory and legal provision of social, economic, ideological and demographic future of our society in the post-war period.

Key words: *alimony evasion, property crimes, selfish motive, children, minors, determinants, criminal offenses, crime prevention.*

Постановка проблеми. Протягом останніх двох воєнних років в нашій країні простежуються вкрай негативні соціально-економічні, політичні, духовні та культурологічні процеси: масові руйнування житлової та промислової інфраструктури, зростання безробіття, вимушена міграція населення, зростання рівня насилля, вкрай загрозливі демографічні процеси, руйнування інституту сім'ї, зменшення кількості зареєстрованих шлюбів на фоні зростання кількості розлучень, зниження народжуваності, збільшення кількості дітей, які виховуються у неповних сім'ях, зростання організованої, рецесивної та корисливо-насильницької злочинності, збільшення кількості злочинів, вчинених неповнолітніми, а також відносно неповнолітніх. Одним із розповсюджених видів злочинів, що посягає на молоде покоління та його майнове становище і розвиток, виявилися такі кримінальні правопорушення, як ухилення від виплати коштів, на утримання дітей (ст. 164 КК України). Не зважаючи на їх значну розповсюдженість і високий ступінь суспільної небезпеки, у сучасних реаліях війни в Україні, дослідженню цього феномена у нових реаліях об'єктивної дійсності не приділяється достатньої уваги з боку вітчизняної науки. На сьогодні отримані результати відносяться або до відносно мирного періоду української дійсності, або носять фрагментарний - епізодичний характер. Наведене й обумовлює актуальність теми дослідження злісного ухилення від виплати коштів, на утримання дітей.

Стан дослідження. Проблеми пов'язані із взаємним виконанням матеріальних обов'язків батьків та дітей щодо піклування один про одного не є новими у сучасній науці та практиці. Вони неодноразово висвітлювалися у роботах сучасних

вчених. Так, проблемам кримінальної відповідальності за злочини відносно неповнолітніх та молоді приділялася увага у роботах О.І. Беловой та Л.В. Дорош [1; 2]. Питання кримінологічної характеристики та запобігання кримінальним правопорушенням проти сім'ї та дитини розкривалися у роботах В.В. Вітвіцької, А.Б. Благої, Б.В. Головкина, С.Ф. Денисова, О.І. Напиральської [3; 4; 5; 6; 7]. Л.В. Афанасьєва та Л.В. Сапейко досліджували проблеми цивільно-правового регулювання аліментних забор'язань в Україні [8; 9]. У своїх наукових дослідженнях ми також неодноразово розглядали проблеми майнових злочинів проти дітей та сімейних відносин, а саме, їх суспільну небезпеку, кримінально-правові ознаки, загрози, передумови і наслідки [10, с. 65-73; 11, с. 21-24]. Незважаючи на наявну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам злісного ухилення від виплати коштів, на утримання дітей, у сучасному вимірі ця проблема не отримала остаточного осмислення у контексті соціально-правового та кримінологічного виміру. Все вище наведене і обумовило **актуальність**, напрям і тему наукового пошуку даної публікації.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення феномену ухилення від сплати аліментів на утримання дітей у соціально-правовому та кримінологічному вимірі.

Виклад основного матеріалу. Як загальновідомо, у науковій літературі під аліментами прийнято вважати матеріальне забезпечення, що надається в установленому законом порядку родичем непрацездатним членам сім'ї, які проживають окремо. Аліменти можуть надаватися за діючі законодавством - дітям, батькам, одному із подружжя і т.д. [9, с. 34]. Дещо вужчим вважається зміст поняття «аліментів на дитину» - це батьківський обов'язок матеріального утримання та догляду за своєю дитиною. При цьому наявність обов'язку із утримання неповнолітніх дітей не залежить від фактору наявності або відсутності шлюбу між батьками. Тут має значення встановлення самого факту родинного зв'язку між батьками та дітьми (як матері, так і батька, або іншою, передбаченою законом собою) [9, с. 34-35]. Поряд із цим, як свідчить практика, не всі батьки відповідально ставлять до виконання своїх встановлених законом матеріальних обов'язки щодо утримання дітей. Відносно таких осіб існують декілька видів відповідальності: цивільна, адміністративна, кримінальна та моральна.

Зі статті 51 Конституції України прямо випливає, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство

охороняються державою [12]. За статтю 52 Конституції України всі діти є рівними у своїх правах не залежно від свого походження. Із законодавчого визначення випливає, що немає значення чи народжені діти у шлюбі чи поза шлюбом [12]. Сімейним Кодексом України деталізуються охоронювані досліджувані нами суспільні відносини. Статтю 180 СКУ прямо вказується, що батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття [13], ст. 182-195 СКУ регламентується порядок, час і суми грошових виплат на утримання дитини, особливості нарахування і змін сум нарахування аліментів, а також обставини, що враховуються судом під час нарахування аліментів. У разі виникнення законодавчих підстав, може наставати цивільна відповідальність, згідно до якої позивач має право стягнути в судовому порядку неустойку у розмірі 1% за кожен день від суми несплачених аліментів у разі просрочення виплати аліментів. У разі несплати одним із подружжів аліментів на утримання дитини, які призвели до заборгованості, сукупна сума якої перевищує суму шести місяців з дня пред'явлення виконавчого документу, то настає адміністративна відповідальність за ст. 183-1 КУпАП. За такі дії призначається покарання у вигляді суспільно корисних робіт від та двадцяти до двохсот сорока годин [14]. У разі злісного ухилення від сплати аліментів одним із батьків, що встановлені рішенням суду коштів на утримання дітей, та за злісне ухилення батьками від утримання неповнолітніх чи непрацездатних дітей, які перебувають на їх утриманні, настає найсуворіша - кримінальна відповідальність за ст. 164 КК України. За такі дії можливе покарання у вигляді громадських робіт від вісімдесяти до ста двадцяти годин або арешту до трьох місяців чи обмеження волі до двох років [15].

Можна виділи і ще один різновид відповідальності за ухилення від виплати коштів на утримання дитини - це моральна відповідальність. Цей вид відповідальності полягає у засудженні суспільством поведінки, що проявляється у відмові одним із батьків утримувати дитину. Такий осуд є суттєвим регулятором і на практиці суттєво підсилює свою дію та ефективність через висвітлення таких ганебних випадків через засоби масової інформації: на телебаченні (шляхом запровадження проблеми несплати аліментів в якості спеціальної теми для обговорення); у Інтернеті (шляхом висвітлення конкретних прикладів відмови батьків від утримання дитини); виступи на радіо, в Ютубі, в соціальних мережах громадських діячів, юристів, вчених тощо (шляхом обговорення

цього явища в якості нагальної проблеми, її соціальних та правових наслідків). Цей вид відповідальності є одним із найгуманніших і разом з тим, доволі таки ефективним, оскільки безпосередньо впливає на психологію дій та поведінку особи, яка відмовляється від допомоги дитині через несприйняття та осуд таких дій з боку суспільства та її широке висвітлення в якості ганебного явища.

Суспільна небезпека кримінальних правопорушень, передбачених статтю 164 КК України міститься у тому, що вони грубо порушують сімейні обов'язки, які покладаються на батьків Конституцією України, сімейним та кримінальним законодавством. Як нами зазначалося у попередніх публікаціях, юридичною підставою для настання кримінальної відповідальності за ст. 164 КК є факт невиконання аліментів та наявність рішення суду, яке набрало чинності відповідно до якого мати або батько чи інша, передбачена законом особа зобов'язана сплачувати аліменти [10, с. 65-73]. Ці кримінальні правопорушення посягають на нормальний розвиток, фінансове забезпечення і здоров'я дітей [11, с. 21-24]. Вчинення цих кримінальних правопорушень істотно звужують можливості для нормального фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку підростаючого покоління. Незважаючи на широкий спектр юридичних важелів, які спрямовані на перешкодження зазначеному явищу, рівень щорічно вчинюваних кримінальних правопорушень за ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК України) є доволі таки високим (табл. 1).

Такі кримінальні правопорушення, як ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК України) є одними із найбільш розповсюджених серед кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Вони складають більшу третину від усіх зареєстрованих злочинів зазначеної категорії. З 4483 кримінальних правопорушень, вчинених у 2023 році у сфері виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, 1591 або 35% становили ухилення від сплати аліментів на утримання дітей [18]. Останній вид кримінально караних діянь протягом останніх двох років характеризується негативною динамікою і високим рівнем зареєстрованих кримінальних правопорушень. Так, якщо у 2021 році їх було вчинено 2546 випадки, у 2020 році - 2105 факти, у 2021 році, у 2022 році - 1028, то у 2023 році їх налічувалося 1591 випадки [18]. Тобто зростання порівняно із минулим роком становило більше 30%. І це при тому, що

Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина за 2021-2023 рр.

Параметри	2019	2020	2021	2022	2023
Всього кримін. правопорушень	7 219	6 748	5 701	3031	4 483
Особам вручено повідомлення про підозру	2 570	2 635	2 871	1573	2 405
Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, ст. 164 КК України	2 546	2 105	1 913	1 028	1 591
Особам вручено повідомлення про підозру	943	833	1 002	648	1 108

і кількість населення, кількість дітей і народжуваних впродовж 2022-2023 років істотно зменшилися у зв'язку із війною в Україні, виїздом значної кількості населення за кордон, а також істотною кількістю загиблих людей в Україні. Динний вид антисупільних діянь характеризується високим рівнем латентності, оскільки потребує певної складної процедури фіксації. Рецидив не є для них характерною ознакою, оскільки лише 109 (10%) цих злочинів вчиняється особами, які раніше вже вчиняли кримінальні правопорушення.

Супутними обставинами, які обумовлюють вчинення ухилення від сплати аліментів на утримання дітей виступають: війна у країні; руйнування житлової і промислової інфраструктури; високий рівень безробіття; низька заробітна платня; відсутність якісних умов для проживання великої кількості людей; зниження чисельності населення; висока інтенсивність міграційних процесів; складнощі у роботі судових та правоохоронних органів [10, с. 65-73; 11, с. 21-24; 16; 17]. Не менш важливими фактори, що обумовлюють вчинення ухилення від сплати аліментів на утримання дітей такі негативні соціальні процеси, як високий рівень вимушеної міграції населення, значна кількість вимушено переселених осіб з окупованих та зруйнованих війною територій, зниження кількості шлюбів, збільшення кількості розлучень та дітей, які виховуються у неповній родині. Важливими факторами детермінації вказаних правопорушень є зниження рівня соціального захисту населення; падіння рівня культури та зниження моральності, послаблення родинних та сімейних зв'язків в нашій країні. Розглянемо окремі із них.

Як зазначалося вище, впливовими криміногенними факторами, що обумовлюють ухилення від сплати аліментів на утримання дітей є руйнування інституту сім'ї, і, як наслідок поява значної кількості розлучень, народження дітей без

одного батька одиноких батьків, наявність великої кількості дітей, що виховуються одним членом родини.

Вже починаючи з 1995 року в Україні простежуються загрозливі тенденції істотного зниження кількості зареєстрованих шлюбів, у той час, як чисельність розлучень стала практично дорівнювати половині від зареєстрованих шлюбів. Якщо в 1995 році було зареєстровано 431,7 тис. шлюбів, то у 2000 р., їх кількість зменшилася до 274,5 тис., а у 2015 - до 299 тис. зареєстрованих випадків, у 2019 - до 237 тис., у 2022 - до 214 тис. Тобто кожні 6-8 років кількість зареєстрованих шлюбів зменшується на 100 тис. У той же час спостерігається зростання кількості розлучень. Якщо у 2015 році на 299 тис. зареєстрованих шлюби припадало 129 тис. розлучень, то у 2022 році при 214 тис. зареєстрованих шлюбів, відбулося 121 тис. розлучень.

Тобто, останнім часом кількість розлучень перевищує половину від укладених шлюбів в Україні [19, с. 345; 20, с. 324; 21, с. 45-46]. В нашій країні спостерігається стрімка депопуляція населення (табл. 2).

Якщо до 2015 року кількість померлих у народжених в Україні коливалася приблизно на одному рівні і відбувалося природне відновлення населення. То з 2019 року кількість померлих у два рази почала перевищувати кількість народжених. А вже станом на 2021 рік час кількість померлих у 2,6 рази перебільшує кількість народжених у країні (на 714 тис померлих в Україні народжено лише 272 тис дитини) [19, с. 345; 20, с. 324; 21, с. 36]. А враховуючи відсутність вказаних даних за 2022-2024 рр., темпи відновлення населення можуть бути набагато гіршими, враховуючи й неминучі військові втрати людського населення і об'єктивні ризики щодо народження дітей. На цьому тлі кількість усиновлених

Таблиця 2

Динаміка кількості народжених дітей та померлих осіб за 2015-2021 роки. (у тис.)

Параметри	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість народжених дітей	411,8	364,0	335,9	308,8	293,4	272,0
Кількість померлих	594,8	574,1	587,7	581,1	616,8	714,3

дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування за офіційними даними становить близько 100 тис. осіб [21, с. 141]. Представлені дані є вкрай загрозливими сигналами для суспільства і додатковими факторами ризику для подальшого негативного прогнозу для кримінальних правопорушень, пов'язаних із ухиленням від сплати аліментів на утримання дітей. У цьому сенсі варто державним органам порекомендувати докласти всіх зусиль на вдосконалення системи заходів з протидії ухиленням від сплати аліментів на утримання дітей. Варто назвати заходи зі зменшення наслідків війни в Україні; здійснення заходів, спрямованих на покращення умов для фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку громадян, в тому числі і підростаючого покоління; створення сприятливого природного середовища для розвитку сім'ї, батьківства та дитинства; вдосконалення нормативно-правового забезпечення соціального, економічного, ідеологічного й демографічного майбутнього нашого суспільства у поствійськовий період.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити:

1. Під аліментами будемо вважати матеріальне забезпечення, що надається в установленому законом порядку родичем непрацездатним членам сім'ї, які проживають окремо. Аліменти можуть надаватися за діючі законодавством - дітям, батькам, одному із подружжя і т.д. Поняття «аліментів на дитину» у ст. 164 КК України є вужчим за цивільно-правове визначення - це батьківський обов'язок матеріального утримання та догляду за своєю дитиною. Наявність обов'язку із утримання неповнолітніх дітей не залежить від фактору наявності або відсутності шлюбу між батьками. Тут має значення встановлення самого факту родинного зв'язку між батьками та дітьми (як матері, так і батька, або іншою, передбаченою законом собою).

2. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК України) є одними із найбільш розповсюджених серед кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Вони складають більшу третину від усіх зареєстрованих

злочинів зазначеної категорії. З 4483 кримінальних правопорушень, вчинених у 2023 році у сфері виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, 1591 або 35% становили ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Останній вид кримінально караних діянь протягом останніх двох років характеризується негативною динамікою і високим рівнем зареєстрованих кримінальних правопорушень. Так, якщо у 2021 році їх було вчинено 2546 випадки, у 2020 році - 2105 факти, у 2021 році, у 2022 році - 1028, то у 2023 році їх налічувалося 1591 випадки. Тобто зростання порівняно із минулим роком становить більше 30%.

3. Обставинами, які обумовлюють високий рівень вчинення ухилень від сплати аліментів на утримання дітей в сучасних умовах виступають: війна у країні; руйнування житлової і промислової інфраструктури; високий рівень безробіття; низька заробітна платня; відсутність якісних умов для проживання великої кількості людей; зниження чисельності населення; висока інтенсивність міграційних процесів; складнощі у роботі судових та правоохоронних органів. Не менш важливими фактори, що обумовлюють вчинення ухилення від сплати аліментів на утримання дітей є такі негативні соціальні процеси, як високий рівень вимушеної міграції населення, значна кількість вимушено переселених осіб з окупованих та зруйнованих війною територій, зниження кількості шлюбів, збільшення кількості розлучень та дітей, які виховуються у неповній родині; зниження рівня соціального захисту населення; падіння рівня культури та зниження моральності, послаблення родинних та сімейних зв'язків в нашій країні.

4. Серед заходів вдосконалення системи протидії ухиленням від сплати аліментів на утримання дітей варто назвати заходи зі зменшення наслідків війни в Україні; здійснення заходів, спрямованих на покращення умов для фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку громадян, в тому числі і підростаючого покоління; створення сприятливого природного середовища для розвитку сім'ї, батьківства та дитинства; вдосконалення нормативно-правового

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

забезпечення соціального, економічного, ідеологічного й демографічного майбутнього нашого суспільства у поствійськовий період.

Література

1. Белова О.І. Кримінально-правова характеристика системи злочинів проти сім'ї та неповнолітніх: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08/ Харків, 2006. 184 с.

2. Дорош Л.В. Кримінальна відповідальність за злісне ухилення від виплати аліментів на утримання дітей: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Харківський юр. Ін.-т ім. Ф.Е. Дзержинського. Харків, 1982. 18 с.

3. Вітвіцька В.В. Удосконалення кримінально-правової відповідальності за порушення матеріальних інтересів неповнолітніх. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. № 3. 2000. С. 55-60.

4. Юзікова Н. Як захистити дітей від жорстокості батьків. Право України. № 3. 1998. С. 60-61.

5. Юзікова Н.С. Кримінально-правові проблеми відповідальності за злочини проти неповнолітніх: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київ. унів. ім. Тараса Шевченка. Київ, 1999. 16 с.

6. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія. Харків: Право, 2009. 432 с.

7. Денисов С. Ф., Напиральська О. І. Формування злочинної поведінки молоді через засоби масової комунікації: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 232 с.

8. Афанасьєва Л.В. Аліментні правовідносини в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03/ Національна Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 187 с.

9. Сапейко Л.В. Правове регулювання аліментних обов'язків батьків та дітей: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03/ Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2003. 187 с.

10. Бабенко А. М. Окремі майнові злочини проти дітей та сімейних відносин: суспільна небезпека, кримінологічні загрози, передумови і наслідки. Юридичний бюлетень. 2015. № 1. С. 65-73.

11. Бабенко А.М. Деякі проблеми визначення об'єктивних ознак злочинів ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (Ст. 164 КК України) та ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків (Ст.165 КК України). Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 2. С. 21-24.

12. Конституція України [зі змінами, внесеними відповідно до Закону України від 07 лютого 2019 року,

№ 2680-VIII]// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: Законодавство України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K>

13. Сімейний Кодекс України [зі змінами, внесеними відповідно до Закону № 3265-IX від 14.07.2023]// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення [зі змінами, внесеними відповідно до Закону № 3234-IX від 13.07.2023] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Textю>

15. Кримінальний кодекс України[зі змінами, внесеними відповідно до змін, внесених Законом від 6 вересня 2023 року № 3380-IX, ОВУ, 2023 р., № 93, ст. 5399]// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page5>.

16. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір : монографія. Одеса : ОДУВС, 2014. 416 с.

17. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис* № 1. 2021. С. 14-22.

18. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2019-2023 рр. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://www.gr.gov.ua> (дата звернення: 28.01.2023).

19. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держ. ком. статистики України; [за ред. О.Г. Осауленка]. Київ: ТОВ «Август Трейд», 2011. 559 с.

20. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Держ. ком. статистики України; [за ред. О.Г. Осауленка]. Київ: «Держаналітінформ», 2014. 534 с.

21. Статистичний щорічник України за 2021 рік / Держ. ком. статистики України; [за ред. І.Є. Вернера]. Київ: «Держстат України», 2022. 445 с.

*Бабенко А. М.,
доктор юридичних наук, професор,
директор Інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ*